

Analyse

21. december 2018

Efteruddannelse og tilpasningsomkostninger ved globalisering

Af Mikael Bjørk Andersen, Kristine Vasiljeva, Philip Henriks, Rasmus Kornbek og Christian Lund Sørensen

Et hovedformål med efteruddannelsessystemet er at ruste ansatte til skiftende arbejdsmarkedsbehov og globalisering. I denne analyse ser vi på sammenhængen mellem efteruddannelse og indkomst og beskæftigelse for ansatte i virksomheder, der er udsat for forskellige typer globaliseringsstød, nemlig stigende importkonkurrence og tilflytning af udenlandsk arbejdskraft.

- Vi analyserer, om efteruddannelse afbøder de negative effekter for de eksisterende medarbejdere af at arbejde i virksomheder, der bliver ramt af globaliseringsstød, enten i form af øget importkonkurrence fra Kina eller i form af øget ansættelse af lavtuddannet, udenlandsk arbejdskraft.
- AMU-efteruddannelse fjerner ikke de negative effekter af at blive ramt af de to former for globaliseringsstød. For medarbejdere, der har modtaget AMU-efteruddannelse i perioden op til stødet, er de negative effekter betydelige og langvarige – særligt for de medarbejdere, der forlader virksomheden efterfølgende.
- Ansatte med en videregående efteruddannelse ser derimod ud til at undgå de negative effekter af globaliseringshændelser. Tidligere forskning påviser yderligere, at videregående efteruddannelser generelt er mobilitetsfremmende, hvorimod AMU ofte giver kompetencer, som er virksomhed- og jobspecifikke.
- Resultaterne peger på, at organiseringen af AMU-området måske ikke er hensigtsmæssig ud fra et omstillingsperspektiv: AMU ser ikke ud til at ruste medarbejderne, når der er omvæltninger i økonomien. En mulig forbedring kunne være at kræve et miks af basale færdigheder og branche- og firmaspecifikke færdigheder i AMU-kurserne.

Kontakt

Økonom
Mikael Bjørk Andersen
Tlf. 3147 9693
E-mail mba@kraka.org

1. Sammenfatning

Globaliseringsramte: Mindre efterudd. og større behov

Et af de centrale formål ved efteruddannelsessystemet er at ruste ansatte til at tilpasse sig skiftende arbejdsmarkedsbehov, herunder ændringer som følge af globaliseringen. Den nyeste undersøgelse af effekterne af globalisering i Danmark påviser, at forøget kinesisk importkonkurrence og ny tilgang af lavtuddannet udenlandsk arbejdskraft har negative effekter for ansatte i de virksomheder, hvor globaliseringsstødene er størst, jf. Kraka-Deloitte (2018). Samtidig har Andersen og Sørensen (2018) påvist, at ansatte i de virksomheder, der er mest udsatte for ændringer som følge af globalisering, får mindre efteruddannelse. I dette lys er det vigtigt at undersøge, om det nuværende efteruddannelsessystem er egnet til at modvirke de negative konsekvenser af globaliseringen for de påvirkede.

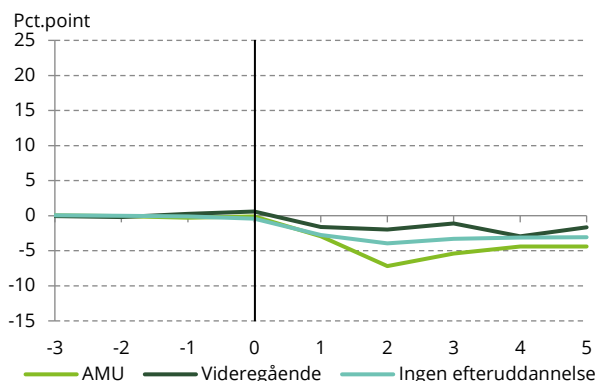
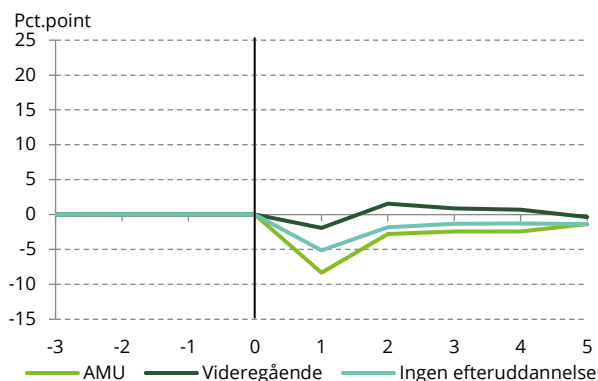
Analysens formål: Hjælper efterudd. på omstillingen?

Formålet med analysen er derfor at belyse, om efteruddannelsesindsatsen i Danmark ser ud til at afhjælpe omstillingsomkostningerne for de ansatte, der er beskæftigede i de virksomheder, som rammes hårdst af kinesisk importkonkurrence, eller som er ansat i virksomheder, der mest øger andelen af lavtuddannet, udenlandsk arbejdskraft blandt de beskæftigede. De ansatte, der forlader deres virksomheder, som følge af enten forøget kinesisk importkonkurrence eller tilflytning af udenlandsk arbejdskraft, er i fokus her, da det er den gruppe, der bærer de største tilpasningsomkostninger ved globaliseringsstødene.

Figur 1 Globaliseringsstød og efteruddannelse: Beskæftigede, der forlader virksomheden

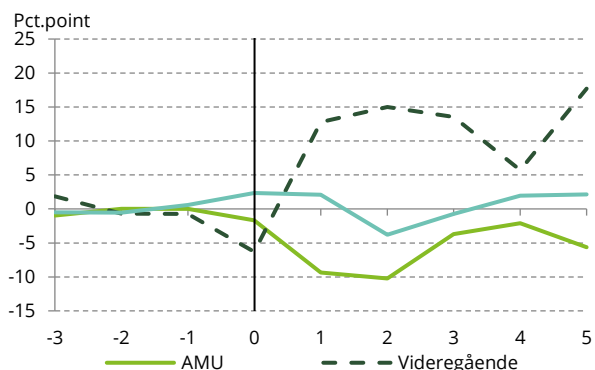
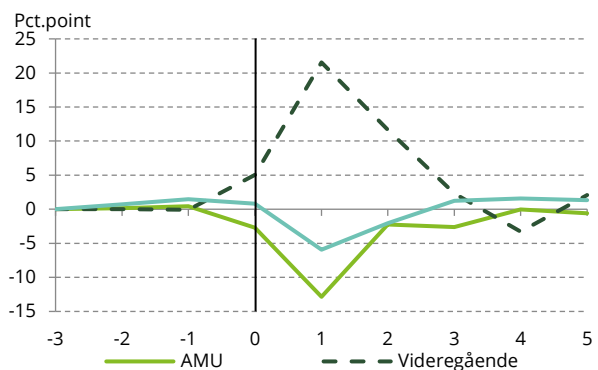
a) Indvandring: Effekt på beskæftigelse

b) Indvandring: Effekt på erhvervsindkomst

c) Kinesisk importkonkurrence: Effekt på beskæftigelse

d) Kinesisk importkonkurrence: Effekt på erhvervsindkomst

Anm.: Figurerne viser udviklingen i beskæftigelse og erhvervsindkomst for personer, der bliver påvirket af et "globaliseringsstød" og forlader virksomheden året efter. Figurerne viser forskellen mellem personer med et givet efteruddannelsesniveau, der er ramt af stød og forlader virksomheden året efter ift. personer med samme efteruddannelsesniveau, som også forlader deres virksomhed, men som ikke er ramt af stød.

Kilde: Egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

Konsekvenser for hele arbejdsmarkedet

Der er to grunde til, det er særligt vigtigt med efteruddannelse til de beskæftigede, der rammes af globaliseringen. De bliver direkte påvirket af en øget risiko for at miste deres job. Men samtidig har globaliseringsstødene typisk også konsekvenser for hele arbejdsmarkedet, hvor efterspørgslen efter de kompetencer, som er knyttet til de udsatte brancher eller jobtyper, falder. Det kan gøre det nødvendigt med et "karriereskift", men det kræver dog andre kompetencer og har betydelige omkostninger (se fx Ashournia, 2015; Traiberman, 2018). Derfor er det vigtigt, at de beskæftigede, der fremadrettet er i farezonen for at blive udsat for globaliseringspres, får efteruddannelse med et indhold, der ikke kun giver kompetencer, der er snævert knyttet til den eksisterende virksomhed, branche, eller jobfunktion. Efteruddannelse har som et af flere formål at reducere disse typer omstillingsomkostninger, og vi undersøger, om de forskellige former for efteruddannelse lever op til det formål.

AMU-gruppen: Negative effekter på indkomst og besk.

For AMU-gruppen er der negative effekter på erhvervsindkomst og beskæftigelse, både ved øget kinesisk importkonkurrence og øget lavtuddannet udenlandsk arbejdskraft, jf. Figur 1. Effekterne er størst for de medarbejdere, der forlader virksomheden umiddelbart efter (som vist i. Figur 1), men findes både blandt dem, der forlader og dem, der bliver i virksomheden, og effekterne er forholdsvis langvarige. Det kan konkluderes, at AMU-efteruddannelse ikke synes at fjerne de negative konsekvenser af at arbejde i en virksomhed, der er udsat for de to typer globaliseringsstød, men det er uklart, om effekterne ville have været større eller mindre, hvis gruppen slet ikke havde fået efteruddannelse.

Videregående efteruddannelse – ikke klare forskelle

Omvendt klarer medarbejdere, der tilhører gruppen med videregående efteruddannelse, og som forlader virksomheden efter et stød, sig ikke dårligere end den tilsvarende gruppe, som forlader ikke-størdramte virksomheder. For indvandringsstødet er effekterne små og ikke signifikant forskellige fra nul. For kinesisk importkonkurrence er effekterne ligefrem positive, men de er behæftet med markant usikkerhed og bygger på relativt få observationer, og bør derfor fortolkes med stor forsigtighed.

Videregående efterudd. – ikke klare forskelle

Samlet set tyder analysen på, at AMU-efteruddannelse ikke fjerner de negative effekter af at blive ramt af de to former for globaliseringsstød. De med en videregående efteruddannelse ser derimod ud til at undgå de negative effekter af globaliseringshændelser. Dette resultat er konsistent med konklusionerne i en tidligere undersøgelse af KORA (2017), som påviser, at videregående efteruddannelse er mobilitetsfremmende. Videregående efteruddannelse kunne således være et mere effektivt værktøj til at afhjælpe globaliseringsrelateret omstilling i økonomien end AMU-uddannelser.

AMU bør også styrke basale færdigheder

Der er et betydeligt mindretal på arbejdsmarkedet, som er svagt funderet på "basale færdigheder", dvs. matematik, skrivning og kritisk tænkning, herunder kendskab til IT. Det er nærliggende at tro, at denne gruppe både er særligt udsat for omvæltninger skabt af globaliseringen og har særligt svært ved at skifte til en anden branche eller jobfunktion, hvis de rammes. Derfor er det en oplagt overvejelse at omlægge AMU-systemet, så det i højere grad giver mere generelle kompetencer, især basale færdigheder inklusive problemløsning og IT-kundskaber. Fx kunne området organiseres, så alle AMU-udbud indeholder et miks af basale færdigheder og mere branche- og virksomhedsspecifikt indhold, således at området i højere grad lever op til begge formål.

2. Indledning

Lang tradition for livslang læring

I Danmark er der en lang tradition for livslang læring og efteruddannelse. Således går traditionen for voksenundervisning og -uddannelse tilbage til Grundtvig og grundlæggelsen af folkehøjskolerne i midten af 1800-tallet. Det nuværende system for efteruddannelse blev grundlagt i 60'erne, hvor der blev indført Arbejdsmarkedsuddannelser (AMU) med det formål, at ufaglærte og faglærte skulle kunne udvikle og tilpasse deres kompetencer til arbejdsmarkedets skiftende behov.

Nu er fokus på at ruste ansatte mod globalisering

I dag er en af de store opgaver for efteruddannelsessystemet at ruste arbejdsstyrken til omstilling af økonomien i tilfælde af globaliseringsstød, såsom øget importkonkurrence, outsourcing, teknologisk udbredelse og tilstrømning af udenlandsk arbejdskraft.¹

Kinesisk importkonkurrence og lavtuddannet udenlandsk arbejdskraft ...

I denne analyse undersøger vi derfor konsekvenser for udviklingen i erhvervsindkomst og beskæftigelse for de ansatte, hvis virksomheder udsættes for to typer af "globaliseringsstød", på tværs af efteruddannelsesstatus. Det ene globaliseringsstød, vi undersøger, er en stigning i den importkonkurrence fra Kina, virksomheden oplever på sit produktmarked. Det andet globaliseringsstød er en stigning af ansatte på arbejdspladsen, som er lavtuddannede udlændinge.

... fører til tab af erhvervsindkomst og lavere beskæftigelse

Analysen er en videreførelse af resultaterne i Kraka-Deloitte (2018), hvor de centrale resultater er gengivet i Figur 2 nedenfor. Der påviste vi, at der ved begge typer globaliseringsstød er negative og langvarige effekter på erhvervsindkomst og beskæftigelse blandt gruppen af medarbejdere med mindst fem års anciennitet i virksomhederne. For den kinesiske importkonkurrence gælder det særligt i kriseårene i slutningen af 00'erne.

Analysens formål: Afhjælper efterudd. på omstillingen?

Formålet med denne analyse er at belyse, om efteruddannelsesindsatsen i Danmark ser ud til at afhjælpe omstillingsomkostningerne for de ansatte, der er beskæftigede i de virksomheder, som rammes hårdest af kinesisk importkonkurrence, eller som er ansat i virksomheder, der i højest grad øger andelen af lavtuddannet, udenlandsk arbejdskraft blandt de beskæftigede.

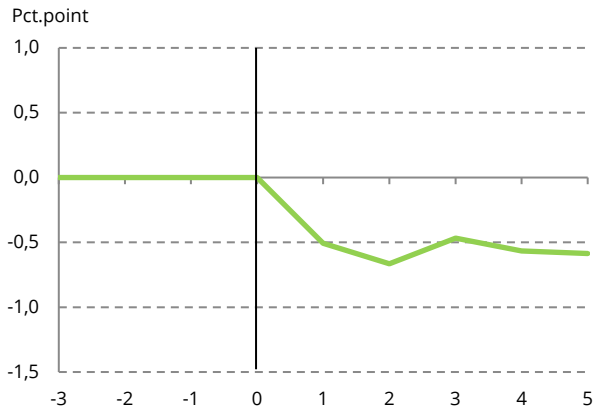
Ikke tilfældigt, hvilke virksomheder, der rammes – løses ved at instrumentere

Ved estimation af en hændelse, såsom et globaliseringsstød, er det vigtigt at håndtere selektionsproblemet. Den første udfordring består i, at det ikke nødvendigvis er tilfældigt, hvilke virksomheder der rammes af stigende importkonkurrence, eller hvilke virksomheder, der beslutter at ansætte lavtuddannet, udenlandsk arbejdskraft. For eksempel kan importkonkurrencen stige mere, hvis de danske virksomheder, der producerer en bestemt vare, er lavproduktive og produkterne dermed er relativt dyre og dårlige. Det vil få forbrugerne til i højere grad at efterspørge udenlandske varer i stedet, og det skaber et sammenfald mellem dårlig lønudviklingen for medarbejderne i virksomhederne og højere kinesisk importkonkurrence, som ikke er udtryk for en årsagssammenhæng. På samme vis kan mindre produktive eller mindre motiverede arbejdstagere i højere grad søge mod virksomheder, hvor arbejdsopgaverne er mindre komplicerede, og hvor lønnen er lavere end i andre virksomheder, men hvor arbejdsopgaverne også nemmere kan overtages af lavtuddannede indvandrere. Midlertidige efterspørgsels- og udbudsstød i virksomhederne kan på samme vis være korreleret med både belønning af de ansatte, og hvor mange indvandrere der bliver ansat i virksomheden. Problemet i begge stød-tilfælde løses ved at bruge en statistisk metode som kaldes instrumentvariabel-estimation, som er beskrevet nedenfor. Det er samme metode, som blev anvendt til estimationerne bag Figur 2 i Kraka-Deloitte (2018).

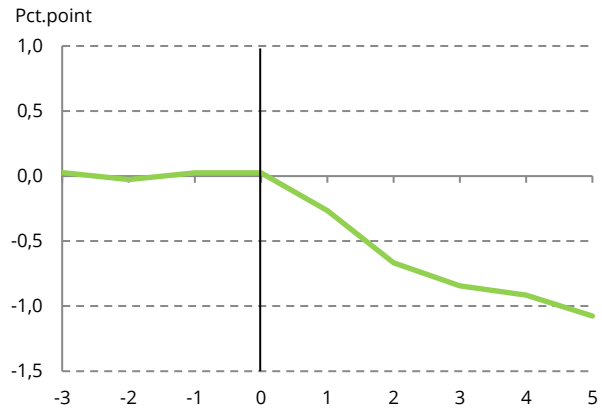
¹ Det har også et stort fokus hos det offentlige, regeringen og arbejdsmarkedets parter, som for nylig har afsat 2,5 mia.kr. til omstillings- og efteruddannelsesinitiativer bl.a. med henblik på at sikre, at den danske arbejdsstyrke fremover er bedre rustet mod globaliseringen (Regeringen, 2017; Tolbøll, 2017).

Figur 2 Kinesisk importkonkurrence og lavtuddannet indvandring: Effekter på erhvervsindkomst og beskæftigelse

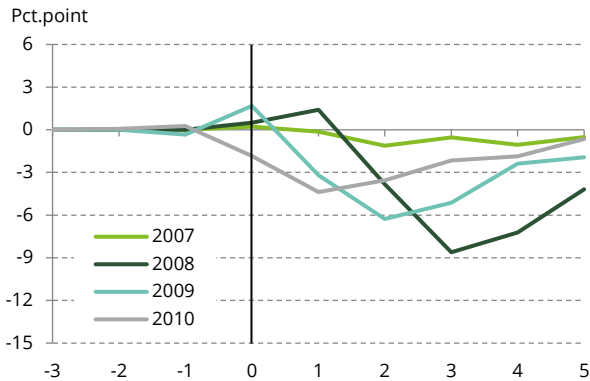
a) Indvandring: Effekt på beskæftigelse

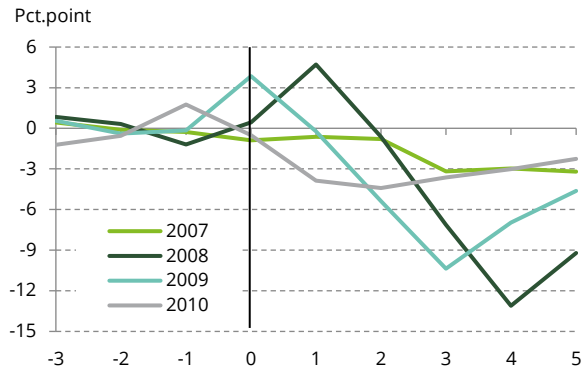
b) Indvandring: Effekt på erhvervsindkomst

c) Kinesisk importkonkurrence: Effekt på beskæftigelse

d) Kinesisk importkonkurrence: Effekt på erhvervsindkomst

Anm.: Figurene er en gengivelse af resultaterne i Kraka-Deloitte (2018) figur 5.11 og 5.12. Effekten for indvandring er forskellen mellem udviklingen for medarbejderne i de 25 pct. af ansatte, der oplevede størst stigning i andelen af lavtuddannet, udenlandsk arbejdskraft i deres virksomheder i forhold til de øvrige ansatte (instrumenteret). Effekten af kinesisk importkonkurrence er forskellen i udviklingen for medarbejderne i de 5 pct. af virksomhederne, der oplever størst stigning i den kinesiske importkonkurrence (instrumenteret) i forhold til de øvrige virksomheder i fremstillingssektoren.

Kilde: Danmarks Statistiks registerdata og egne beregninger.

Ikke tilfældigt, hvem der tager efterudd. - løses ved sammenligning på tværs

Den anden udfordring er, at det næppe er tilfældigt, hvem der modtager efteruddannelse. Her viser det sig sværere at finde et godt instrument. Vi kan dog stadig komme et langt stykke ad vejen ift. at vurdere, om efteruddannelse gør ansatte bedre rustet mod globaliseringsstød. Dette gøres ved at sammenligne folk med samme efteruddannelsesniveau på tværs af virksomheder, der er hhv. ramt og ikke-ramt af globaliseringsstød. Forskellen mellem grupperne på tværs af stød kan opfattes kausalt: Vi kan ikke direkte sige, om det vil være bedre med mere efteruddannelse for de personer, der er ramt af stød. Men vi kan sige, at personer, der modtager en bestemt type efteruddannelse, er stillet værre, hvis de rammes af globaliseringsstød, end hvis de ikke rammes af globaliseringsstød.² En nærmere beskrivelse af, hvem der får efteruddannelse i Danmark, findes i Andersen og Sørensen (2018), som blandt andet finder, at de beskæftigede, der er mest udsatte for globalisering, faktisk modtager mindre efteruddannelse end resten.

² Dette kræver en meget mildere antagelse. Det kræver ikke, at det er tilfældigt, hvem der får efteruddannelse, kun at selektionsprocessen ind i efteruddannelse er ens på tværs af ramte og ikke-ramte virksomheder.

3. Metode

Designet for kinesisk importkonkurrence

Designet i undersøgelsen ligger tæt op ad et event-studie. For kinesisk importkonkurrence fokuserer vi på kriseårene 2008-2010, da vi i Kraka-Deloitte (2018) har påvist, at de negative konsekvenser af importkonkurrence hovedsageligt finder sted under en lavkonjunktur. Hvert enkelt år tages der udgangspunkt i alle beskæftigede i fremstillingssektoren, som har mindst fem års anciennitet i virksomheden og som højst er 59 år gamle. De berørte virksomheder er for hvert år de 5 pct., som oplevede den største udefrakommende stigning i den kinesiske importkonkurrence, og disse virksomheder betegner vi som værende ramt af et globaliseringsstød.

Registerdata tillader at måle på virksomhedsniveau

Kinesisk importkonkurrence måles på virksomhedsniveau ud fra en viden om, hvilke varer, den enkelte virksomhed producerer, hvilket fremgår af registerdata. Importkonkurrencemålet siger noget om, hvor meget importen fra Kina fylder i det samlede forbrug i Danmark, af den vare, firmaet producerer. En stigning i målet for kinesisk importkonkurrence presser altså virksomhederne på hjemmemarkedet.

Designet for tilflytning af udenlandsk arbejdskraft

Den anden delanalyse tager udgangspunkt i en lignende undersøgelse af Vasiljeva og Kornbek (2018), hvor der påvises tilpasningsomkostninger ved den pludselige tilstrømning af lavtuddannet arbejdskraft til Danmark efter Østudvidelsen. De berørte af indvandringsstødet er de 25 pct., som har oplevet den største tilstrømning af indvandrere på deres arbejdsplads i perioden 2007-2011. Disse ansatte sammenlignes med de resterende 75 pct. Delanalysen er baseret på ansatte, som har mindst fem års anciennitet i virksomheden, ligesom i den første del af denne analyse, og benytter samme aldersafgrænsning. Denne del af analysen er ikke begrænset til fremstillingssektoren.

Kausalitetsproblem løses med statistisk metode ...

Som forklaret ovenfor, ligger den metodiske udfordring i, at det ikke er tilfældigt, hvilke virksomheder der bliver ramt af en af de to typer stød. Problemet løses ved at bruge en statistisk metode som kaldes instrumentvariabel-estimation³. For importkonkurrence anvender man grundlæggende det globale udbud af kinesiske varer inden for hver produktkode til at isolere den del af stigningen i importkonkurrencen, som ikke skyldes forhold i virksomheden eller blandt medarbejderne. Vi estimerer altså grundlæggende ud fra den stigning i importkonkurrencen, der kommer "udefra", og vi kan dermed fortolke kausalt på effekterne.

... både for importkonkurrence og indvandring

På samme vis bliver de nuværende ændringer i indvandrerbeskæftigelsen i de danske virksomheder forudsagt ud fra den historiske andel lavtuddannede indvandrere i virksomheden i år 2000, som er skaleret med væksten i indvandringen til EU-15 lande⁴. Disse er således ikke relateret til de udviklinger i udbud og efterspørgsel, som hver enkelt virksomhed bliver udsat for på det pågældende tidspunkt. Dette giver således en mulighed for en kausal fortolkning af effekten.

Virksomheder opdeles i, om de er udsat for "stød"

For hvert år deles virksomhederne op i to grupper: Virksomheder der er ramt af stød fra kinesisk importkonkurrence eller tilflytning af udenlandsk arbejdskraft, og virksomheder der ikke er. Vi følger de ansatte fem år og ser på deres erhvervsindkomst og beskæftigelse. Der kontrolleres yderligere for en lang række af deres karakteristika, og den tidsspecifikke udvikling i disse karakteristika for begge grupper af ansatte. Ansatte opdeles efter den efteruddannelsestype, de har modtaget i løbet af de sidste tre år før stødet. Se detaljer for metode og data i Andersen m.fl. (2018) og Vasiljeva og Kornbek (2018).

³ Begge delanalyser anvender et såkaldt Bartik-instrument. Importkonkurrence er baseret på virksomhedens produktmix på varekodeniveau tre år før analyseåret, som interageres med stigningen i det globale udbud af kinesisk eksport af disse varekoder (World Export Supply) på baggrund af COMTRADE data fra FN. Det anvendte indvandringsmål er et kumulativt mål, der er baseret på den samlede tilstrømning af indvandrere som en andel af det samlede antal beskæftigede i virksomhederne i løbet af de tre år forud for stødet. Dette bliver instrumenteret med den historiske andel indvandrere ansat på hver virksomhed interageret med den generelle stigning i andel indvandrere blandt beskæftigede i europæiske lande efter Østudvidelsen.

⁴ Dvs. de "gamle" medlemslande af EU: Østrig, Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Tyskland, Grækenland, Irland, Italien, Luxembourg, Holland, Portugal, Spanien, Sverige og Storbritannien.

4. Resultater

Forskelle for ansatte der forlader virksomheden

Figur 3 og Figur 4 viser udviklingen i erhvervsindkomst og beskæftigelse for beskæftigede, der forlader en virksomhed et givet år. Betydningen af efteruddannelse for denne gruppe af ansatte er særligt interessant, da ansatte, som forlader virksomheder, bærer de primære omkostninger ved globaliseringsstød, jf. Kraka-Deloitte (2018). Graferne skal fortolkes som følger: For en given efteruddannelsesgruppe, fx AMU, vises udviklingen for personer, der forlod en virksomhed, umiddelbart efter at denne oplevede en stor, udefrakommende stigning i den kinesiske importkonkurrence (Figur 3) eller andel af indvandrere på arbejdspladsen (Figur 4), og som havde modtaget AMU inden for de seneste tre år op til stødet. Denne udvikling er målt i forhold til en person, der også har modtaget AMU i samme periode og som forlod virksomheden på samme tidspunkt, men hvis virksomhed ikke oplevede globaliseringsstød.

AMU-gruppen: Negative effekter på indkomst og beskæftigelse

For AMU-gruppen er der negative effekter på både erhvervsindkomst og beskæftigelse af kinesisk importkonkurrence, jf. Figur 3 a) og b). Effekterne er forholdsvis store på indkomsten, hvor erhvervsindkomst er over fem pct.point lavere fem år efter stødet. Det kan konkluderes, at AMU-efteruddannelse ikke fjerner de negative konsekvenser ved at arbejde i en virksomhed, der er udsat for stigende kinesisk importkonkurrence, men det er uklart, om effekterne ville have været større eller mindre, hvis gruppen slet ikke havde fået efteruddannelse. Det samme gælder resultater for indvandringsstødet, hvor personer med en AMU-uddannelse klarer sig relativt dårligt efter indvandringsstød med godt fire pct.point lavere erhvervsindkomst, jf. Figur 4. Den negative effekt på beskæftigelse fra indvandringsstød er begrænset for denne gruppe, svarende til 1 pct.point lavere beskæftigelse ift. de ikke-stødramte fem år efter stødet.

AMU afhjælper ikke omstilling ved globalisering

Effekterne for gruppen, der har modtaget AMU, er konsistente med billedet fra KORA (2017), der finder, at efteruddannelse på dette niveau ikke er mobilitetsfremmende. Snarere giver disse kurser kompetencer, som kan bruges i den eksisterende virksomhed eller i meget lignende virksomheder i samme jobfunktion. Personer med AMU, der forlader en virksomhed, har ikke længere brug for disse kompetencer, som er snævert knyttet til den virksomhed, de forlod, uanset om denne er ramt af stød eller ej. Forskellen kan tænkes at ligge i, hvor mange jobs, der er tilgængelige, som ligner hinanden. Resultaterne peger på, at medarbejdere fra ikke-stødramte virksomheder har nemmere ved at finde et tilsvarende job andre steder, end medarbejdere fra stødramte virksomheder. Det tyder på, at både importkonkurrence og indvandringsstød gør, at der ikke i samme omfang er tilsvarende job tilgængelige i andre virksomheder. Efteruddannelse i AMU-systemet afhjælper ikke denne udfordring.⁵

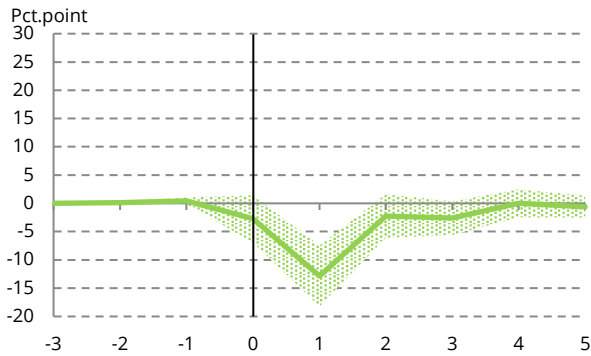
Videregående efteruddannelse – ikke klare forskelle

Omvendt klarer medarbejderne, der tilhører gruppen med videregående efteruddannelse og som forlader virksomheden efter et stød, sig ikke dårligere end den tilsvarende gruppe, som forlader ikke-stødramte virksomheder. For indvandringsstødet er effekterne små og ikke signifikant forskellige fra nul. For kinesisk importkonkurrence er effekterne ligefrem positive, men de er behæftet med markant usikkerhed og bygger på relativt få observationer, og bør derfor fortolkes med stor forsigtighed. Resultaterne for efteruddannelse på det videregående niveau for personer, der forlader virksomheden, er igen konsistente med KORA (2017), som finder, at efteruddannelse på det videregående niveau er mobilitetsfremmende, både mht. at få job der kræver højere kompetenceniveau, og skift mellem virksomheder.

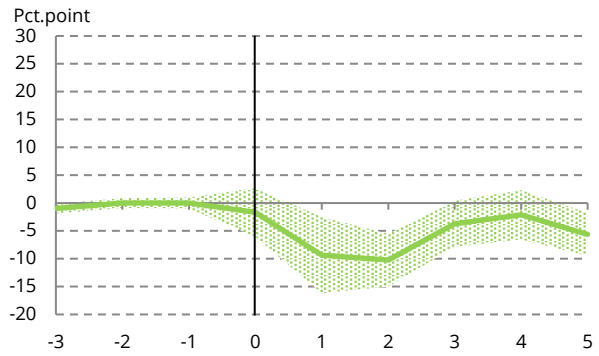
⁵ Man skal dog også være opmærksom på, at arbejdsskift kan have forskellige årsager blandt ansatte i de berørte og ikke-berørte virksomheder. Personer, der skifter job fra virksomheder berørt af stødet, kan forventes i højere grad at blive arbejdsløse eller foretage et nødsaget arbejdsskift end personer, der skifter fra uberørte virksomheder. I virksomheder uberørte af stød kan jobskifte i højere grad forventes at være forbundet med de ansattes karriereplaner. Det ændrer dog ikke på konklusionen om, at AMU-systemet ikke retter op på, at medarbejderne fra de ikke-stødramte virksomheder har nemmere ved at finde et tilsvarende job andre steder, end medarbejderne fra de stødramte virksomheder.

Figur 3 Kinesisk importkonkurrence og efteruddannelse: Beskæftigede, der forlader virksomheden

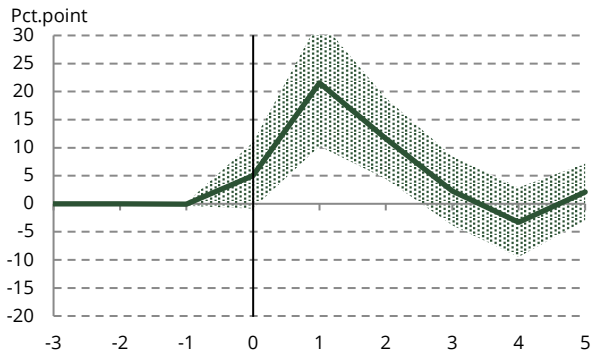
a) AMU, beskæftigelse

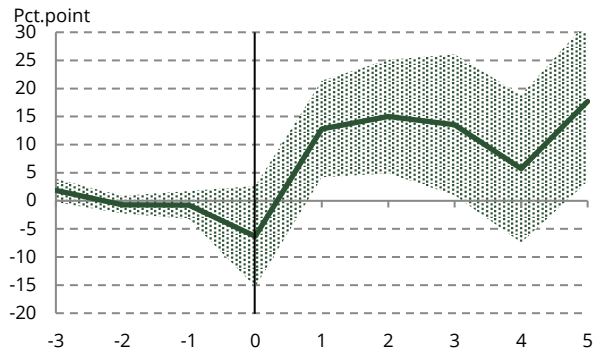
b) AMU, erhvervsindkomst

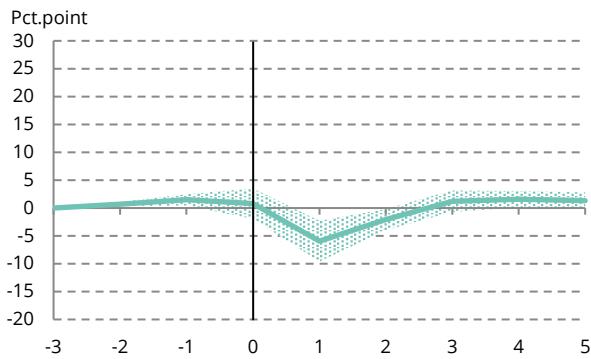
c) Videregående efteruddannelse, beskæftigelse

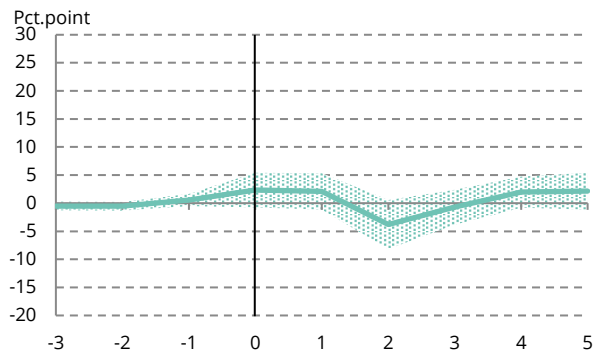
d) Videregående efteruddannelse, erhvervsindkomst

e) Ingen efteruddannelse, beskæftigelse

f) Ingen efteruddannelse, erhvervsindkomst

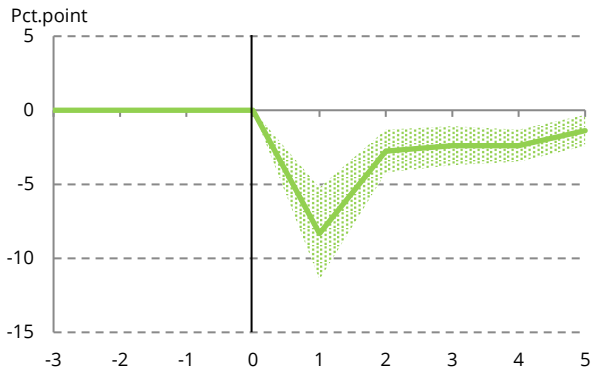

Anm.: De tre figurer til venstre viser udviklingen i beskæftigelsen for personer i "stødrante" virksomheder som forlader virksomheden ift. personer i ikke-ramte virksomheder, som også forlader virksomheden. Sammenligningsgruppen er personer med samme type efteruddannelse. Figur a) viser således udviklingen i beskæftigelse for beskæftigede i stødrante virksomhed med AMU, som forlader virksomheden året efter hændelsen, sammenlignet med beskæftigelsen for beskæftigede i ikke-stødrante virksomheder, som ligeledes har taget AMU og også forlader virksomheden året efter det analyserede år. Der er kontrolleret for alder, jobtype, uddannelse og branche. De tre figurer til højre viser udviklingen i erhvervsindkomst på samme måde. Konfidensbånd på 95 pct. niveau.

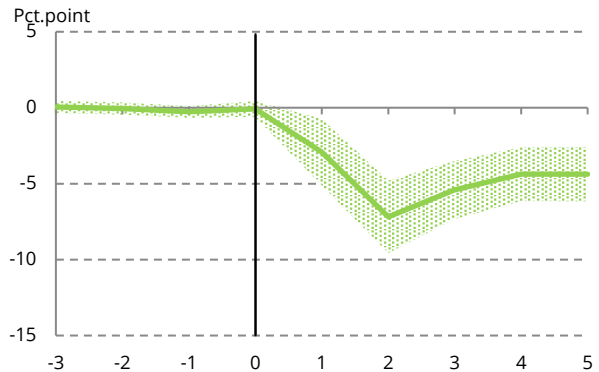
Kilde: Egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

Figur 4 Lavtuddannet udenlandsk arbejdskraft og efteruddannelse: Beskæftigede, der forlader virksomheden

a) AMU, beskæftigelse

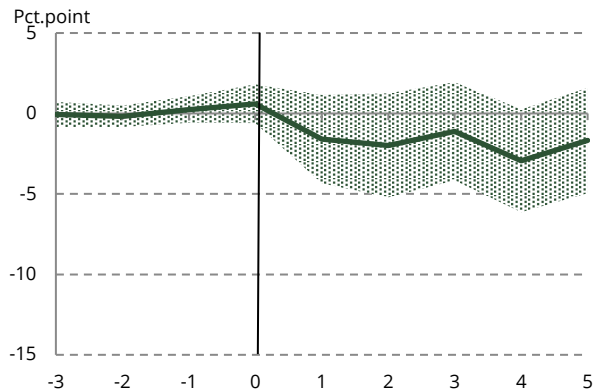
b) AMU, erhvervsindkomst

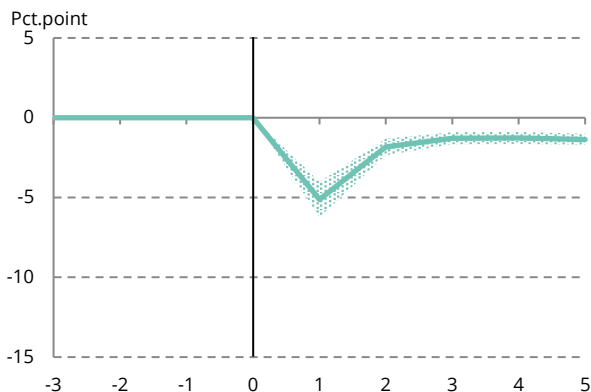
c) Videregående efteruddannelse, beskæftigelse

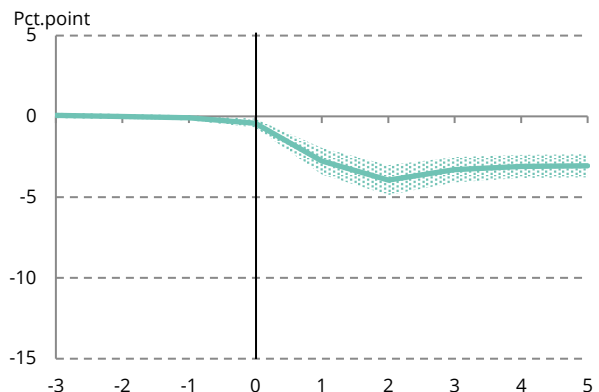
d) Videregående efteruddannelse, erhvervsindkomst

e) Ingen efteruddannelse, beskæftigelse

f) Ingen efteruddannelse, erhvervsindkomst

Anm.: De berørte af indvandringsstødet er de 25 pct. ansatte, der er kraftigst berørt af tilstrømningen af udenlandsk arbejdskraft på deres arbejdssted i perioden 2007-2011. Ansatte defineres som dem, der har forladt virksomheden, hvis de i året umiddelbart efter året med indvandringsstødet, skifter virksomhed eller bliver arbejdsløse (inkl. dem uden for arbejdsmarkedet og selvforsørgede). Beskæftigelsesstatus, dvs. om personen er i beskæftigelse som lønmodtager eller selvstændig, er målt ultimo november hvert år. Indkomst er erhvervsindkomst fra ultimo året. Opdelingen udføres efter niveauet for den højeste fuldførte efteruddannelse i løbet af de sidste tre år.

Kilde: Egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

Ingen efterudd. - forskelle, men mindre end for AMU

Personer, der ikke har modtaget efteruddannelse, klarer sig også generelt dårligere, hvis de er udsat for globaliseringsstød ift. hvis de ikke er udsat for stød. Effekterne er mindre og mere blandede end for AMU-gruppen, men stadig markante. Kinesisk importkonkurrence ser ud til kortvarigt at give en negativ effekt på beskæftigelsen, men ikke på erhvervsindkomsten. For indvandringsstødet er beskæftigelseseffekten klart negativ og langvarig, hvilket også er tilfældet for erhvervsindkomsten.

Vigtigt at se på alle beskæftigede

Man skal dog også være opmærksom på, at arbejdsskift kan have forskellige årsager blandt ansatte i de berørte og ikke-berørte virksomheder. Personer, der skifter job fra virksomheder berørt af stødet, kan forventes i højere grad at blive arbejdsløse eller foretage et nødsaget arbejdsskift, end personer, der skifter fra uberørte virksomheder. I virksomheder, som er uberørte af stød, kan jobskifte i højere grad forventes at være forbundet med de ansattes karriereplaner. Vi ser derfor også på effekterne af globaliseringsstød fra indvandring og kinesisk importkonkurrence, hvor der ikke er betinget på, at medarbejderne forlader virksomheden, i Figur 5 og Figur 6.

Effekter for alle beskæftigede

Naturligt nok er de samlede effekter mindre, da det må forventes at de medarbejdere, der rent faktisk forlader virksomheden, bærer den største del af tilpasningsomkostningerne. Men billedet er det samme: For gruppen, der har modtaget AMU-efteruddannelse, er det omkostningsfuldt at blive ramt af globaliseringsstød, mens effekterne er omkring nul for gruppen med videregående efteruddannelse.⁶

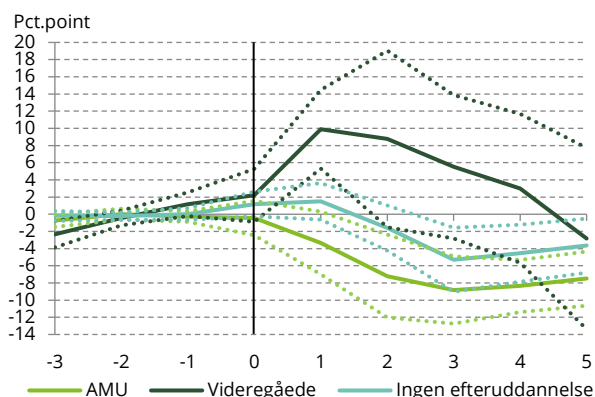
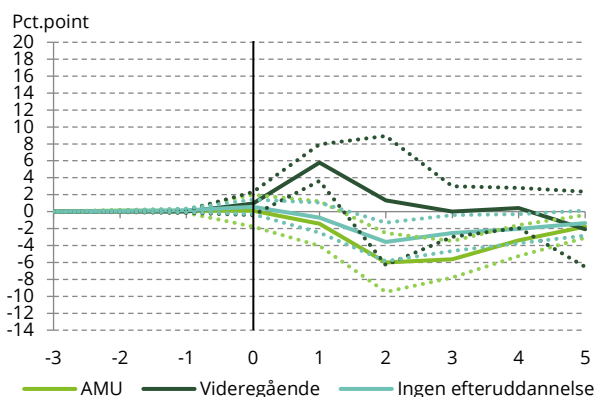
AMU-gruppen klarer sig dårligt ved kinesisk importkonkurrence ...

Ser man på alle beskæftigede, uanset om de forlader virksomheden i det efterfølgende år eller ej, er billedet, at AMU-gruppen klarer sig dårligere i de virksomheder, der er ramt af kinesisk importkonkurrence, end i de virksomheder, der ikke er, både mht. indkomst og beskæftigelse, jf. Figur 5. Der er svagt negative effekter for gruppen uden efteruddannelse på indkomst og beskæftigelse. For gruppen med videregående efteruddannelse er der positive beskæftigelseseffekter helt i begyndelsen, og indkomsteffekter der er positive men ikke signifikante.⁷

Figur 5 Kinesisk importkonkurrence og efteruddannelse: Alle beskæftigede

a) Beskæftigelse

b) Erhvervsindkomst

Anm.: De lodrette aksers underopdelinger er tilpasset til Figur 6, for at gøre sammenligning nemmere.
 Kilde: Egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

... og ved ansættelse af udenlandsk arbejdskraft

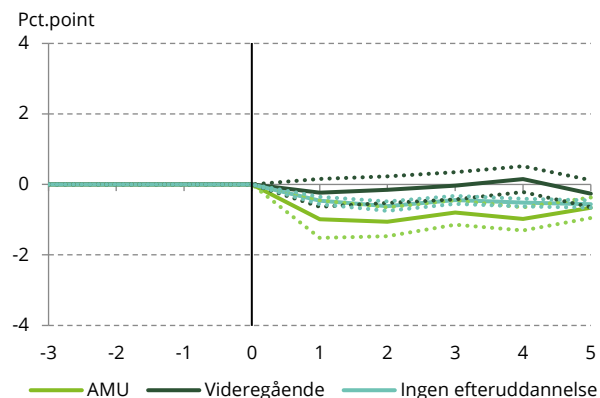
På samme vis klarer både ansatte uden en efteruddannelse, og gruppen med en AMU, sig beskæftigelses- og indkomstmæssigt dårligere i virksomheder, som er berørt af indvandringsstødet, ift. dem, der er ansat i uberørte virksomheder. Deres beskæftigelse og indkomst er hhv. ca. 0,6-0,7 pct.point og 1,1-1,3 pct.point lavere end for tilsvarende ansatte i uberørte virksomheder fem år efter stødet, jf. Figur 6. Personer med en videregående efteruddannelse i indvandringsberørte

⁶ Også i dette tilfælde er effekterne af kinesisk importkonkurrence for gruppen med videregående efteruddannelse estimeret meget upræcist, og trods høje værdier er de i de fleste af årene ikke signifikant forskellige fra nul.
⁷ Vi viser i bilaget på side 13 tilsvarende billeder betinget af, at medarbejderne forbliver i virksomheden.

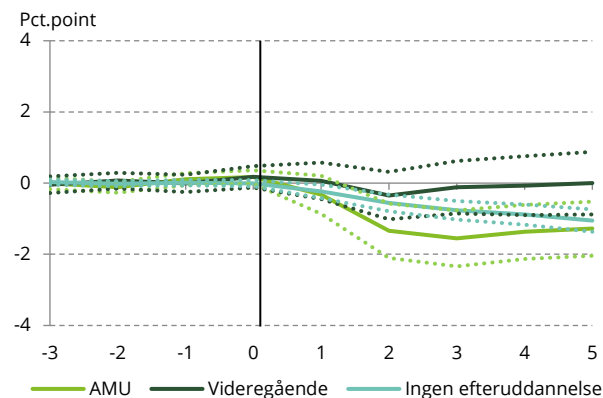
virksomheder klarer sig til gengæld bedst. Udviklingen i deres beskæftigelse eller indkomst er ikke anderledes end for dem med en videregående efteruddannelse i uberørte virksomheder.

Figur 6 Lavtuddannet udenlandsk arbejdskraft og efteruddannelse: Alle beskæftigede

a) Beskæftigelse

b) Erhvervsindkomst

Anm.: De berørte af indvandringsstødet er de 25 pct. ansatte, der er kraftigst berørt af tilstrømningen af udenlandsk arbejdskraft på deres arbejdssted i perioden 2007-2011. Beskæftigelsesstatus, dvs. om personen er i beskæftigelse som lønmodtager eller selvstændig, er målt ultimo november hvert år. Indkomst er erhvervsindkomst fra ultimo året. Opdelingen udføres efter niveauet for den højeste fuldførte efteruddannelse i løbet af forudgående tre år.

Kilde: Egne beregninger på Danmark Statistiks registerdata.

AMU afhjælper ikke omstillingsproblemer ved globalisering

Samlet set er billedet i analysen, at AMU-efteruddannelse ikke fjerner de negative effekter af at blive ramt af de to former for globaliseringsstød. For medarbejdere, der har modtaget AMU-efteruddannelse i perioden op til stødet, er de negative effekter betydelige og langvarige – særligt for de medarbejdere, der forlader virksomheden efterfølgende.

Videregående efterudd. ser ud til at hjælpe

Videregående efteruddannelse derimod kunne være bedre til at dæmpe de negative effekter af globaliseringshændelser for medarbejderne. Dette gør det vigtigt at fokusere på denne type efteruddannelse fremadrettet, særligt for de grupper, der er udsatte for globalisering.

Organiseringen af AMU-systemet bør måske overvejes

Resultaterne peger på, at organiseringen af AMU-området måske ikke er hensigtsmæssig ud fra et omstillingsperspektiv. Denne undersøgelse samt tidligere forskning på AMU-området indikerer, at systemet er fokuseret på kompetencer knyttet til den eksisterende branche og den eksisterende virksomhed, og dette ser ikke ud til at ruste medarbejderne til omvæltninger i økonomien.

AMU bør også styrke basale færdigheder

Kraka-Deloitte (2018) viser på danske data, at der er et stigende behov for "basale færdigheder", dvs. matematik, skrivning og kritisk tænkning, og at der samtidig er et faldende behov for "tekniske færdigheder", som fx reparation, vedligeholdelse, driftsovervågning mv. Samtidig viser OECD (2016) i den såkaldte PIACC-undersøgelse, at selv om Danmark i international sammenligning har en arbejdsstyrke, der ligger pænt målt på de basale færdigheder, er der også i Danmark et betydeligt mindretal på arbejdsmarkedet, som er svagt funderet på disse, herunder kendskab til IT. Det er nærliggende at tro, at denne gruppe både er særligt udsat for omvæltninger skabt af globaliseringen og har særligt svært ved at skifte til en anden branche eller jobfunktion, hvis de rammes. Derfor er det en oplagt overvejelse at omlægge AMU-systemet, så det i højere grad giver mere generelle kompetencer, især basale færdigheder inklusive problemløsning og IT-kundskaber. Fx kunne området organiseres, så alle AMU-udbud indeholder et miks af basale færdigheder og mere branche- og virksomhedsspecifikt indhold, således at området i højere grad lever op til begge formål.

5. Referencer

Andersen, M., Henriks, P. og Hørlück, S. (2018). *Tilpasningsomkostninger ved kinesisk importkonkurrence*.

Andersen, M. og Sørensen, C. (2018). *Er det de rigtige, der får efteruddannelse?*

Ashournia, D. (2015). Labour market effects of international trade when mobility is costly. *The Economic Journal*.

KORA (2017). Iben Bolvig, Nicolai Kristensen og Lars Skipper: Effektevaluering af voksen- og efteruddannelsesindsatsen.

Kraka-Deloitte (2018): *Small Great Nation – Sammenhængskraften i Danmark. Kapitel 5: Globaliserings gevinster og omkostninger*, s. 62-68.

Organisation de coopération et de développement économiques. (2016). *Skills Matter: Further Results from the Survey of Adults Skills*. OECD Publishing.

Traiberman, S. (2018). Occupations and Import Competition. *Working paper*

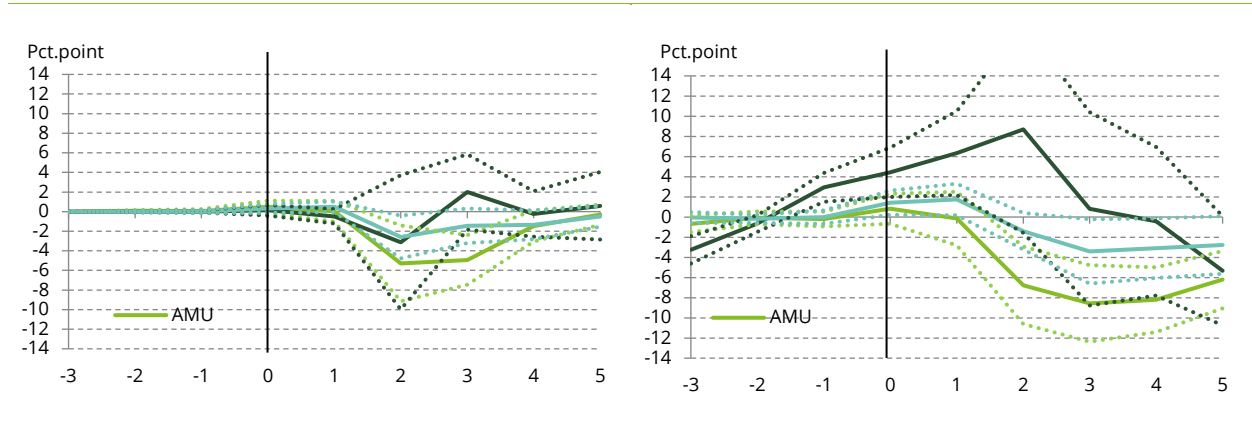
Vasiljeva, K. og Kornbek, R. (2018). *Tilpasningsomkostninger ved lavtuddannet indvandring til Danmark*. http://www.kraka.org/sites/default/files/public/5.5_bagggrundsnotat_effekter_af_indvandring.pdf.

6. Bilag

Figur 7 Kinesisk importkonkurrence og efteruddannelse: Beskæftigede, der bliver i virksomheden

a) Beskæftigelse

b) Erhvervsindkomst

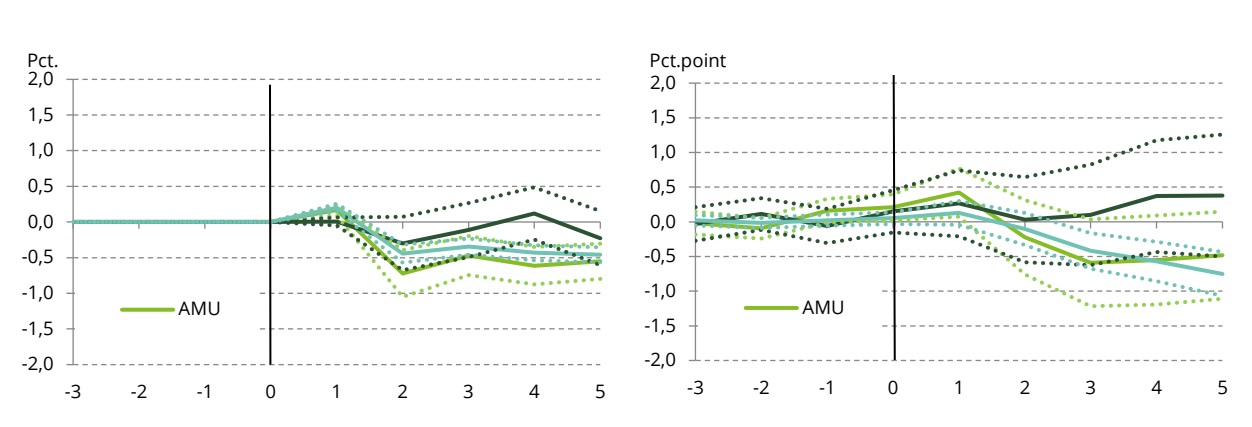

Anm.: Figuren til venstre viser udviklingen i beskæftigelsen for personer i "stødrømte" virksomheder som bliver i virksomheden mindst et år efter stødet ift. personer i ikke-rømte virksomheder, som også forbliver i virksomheden. Sammenligningsgruppen er personer med samme type efteruddannelse. Den lysegrønne linje viser således udviklingen i beskæftigelsen for beskæftigede i stødrømte virksomheder med AMU, som forbliver i virksomheden året efter hændelsen, sammenlignet med beskæftigede i ikke-stødrømte virksomheder, som ligeledes har taget AMU og også forbliver i virksomheden. Der er kontrolleret for alder, jobtype, uddannelse og branche. De tre figurer til højre viser udviklingen i erhvervsindkomsten på samme måde. Konfidensbånd på 95 pct. niveau.
 Kilde: Egne beregninger på Danmarks Statistiks registerdata.

Figur 8 Lavtuddannet udenlandsk arbejdskraft og efteruddannelse: Beskæftigede, der bliver i virksomheden

a) Beskæftigelse

b) Erhvervsindkomst

Anm.: De berørte af indvandringsstødet er de 25 pct. ansatte, der er kraftigst berørt af tilstrømningen af udenlandsk arbejdskraft på deres arbejdssted i perioden 2007-2011. Beskæftigelsesstatus, dvs. om personen er i beskæftigelse som lønmodtager eller selvstændig, er målt ultimo november hvert år. Indkomst er erhvervsindkomst fra ultimo året. Opdelingen udføres efter niveauet for den højeste fuldførte efteruddannelse i løbet af de sidste tre år.
 Kilde: Egne beregninger på Danmark Statistiks registerdata.